

אי אפשר לאדם לקחת לעצמו כלום לבד, לא מן ה'הפקר' וכל שכן ממה שמוכן לחבירו!!!

« מה היתה טעותו של קרח?? »

כתיב בפרשה וַיִּקַּח קֶרַח בֶּן יִצְהָר בֶּן קֵהָת בֶּן לֵוִי (במדבר טז, א), ומבאר הרה"ק הדברי ישראל ממאדו"ץ זי"ע (ליקוטי דברי ישראל ד"ה ויקח קרח), כי זו היתה טעותו של קרח שדימה בנפשו אז מ'נעמט זיך אליין (-שאפשר לו לאדם לקחת שררה ומנהיגות לעצמו), ולא הבין ש'לך ה' הגדולה, ורק בידו לגדל ולחזק לכל, על כן הגיע עד היכן שהגיע וירד חיים שאולה.

ובזה מבאר את מאמר חז"ל (תענית כה). "משמאי מיהב יחבי, משקל לא שקלי", שמשמים נותנים לו לאדם את הראוי והנקצב לו, אך האדם בעצמו משקל לא שקלי, אי אפשר לו לקחת מאומה לעצמו, בקנייני ממון, רכוש, שררה וכל דבר אחר, אלא הכל יבוא לידו כפי הקצוב לו בחשבון ממעל, ואף יעמוד לנגד עיניו, כי אי אפשר לבריה שבעולם לקחת מעמו את המגיעו, והקב"ה ישלים לו בהרחבה גדולה.

וכך היה הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זי"ע מבאר (הובא באמרי פנחס השלם, שער עבודת ה' אות טב), את דברי הגמרא (חגיגה ד.) "איזה שוטה, המאבד מה שנותנים", היינו, "איזהו שוטה, זה המאבד, שכל מה שיש לו, נותנים לו מאתו יתברך, רק שאומר שהוא עצמו עמל בו".

ומכיון שנתברר שאי אפשר לאדם לקחת מעצמו כלום, מדוע יתאמץ האדם ויגע לריק ברדיפה אחר פרנסתו בהשתדלות יתרה, מוטב יעשה את המוטל עליו וישליך את כל יחבו על השי"ת, כי ממילא הוא עשה עושה ויעשה את הכל.

« לא צריך שום 'מתווך' בין האדם להקב"ה!! »

וכן פירש אור שבעת הימים הבעל שום טוב זי"ע"א (מובא בספר פתגמין קדישין דף ג.) את הפסוק בְּרוּךְ הַגִּבּוֹר אֲשֶׁר יִבְטַח בְּה' וְהָיָה ה' מִבְּטָחוֹ (ירמיהו יז, ז), ואלו דבריו: "הנה יש שלש בחינות בענין הבטחון, מבטיח, בוטח ומבטח. הקדוש ברוך הוא נקרא 'מבטיח', כי הוא הבטיחנו בכל צרכינו ובכל הטובות. האדם נקרא 'בוטח', כי הוא בוטח בה' יתברך שיתן לו כל צרכו וכל טובתו. והנה כל אדם יש לו איזה סבה שממנה נמשכה לו פרנסתו וטובתו, ומהות הסבה הזאת קרויה 'מבטח'".

"והנה מי שאין שכל לו, אזי עיניו ישברו ומצפים להסיבה, ומדמה בנפשו שצריך להיות אמצעות בין המבטיח והבוטח, דהיינו שבהעדר הסיבה אזי יעדר הפרנסה והטובה. ע"כ באה תוה"ק ואומרת בְּרוּךְ הַגִּבּוֹר אֲשֶׁר יִבְטַח בְּה' ומשים בטחונו בה' כל כך בחזקה, עד שיהיה ה' 'מבטחו', היינו שיוודע באמת שהשי"ת בעצמו הוא ג"כ המבטח, היינו שאין לו שום נדנד בטחון בהסיבה הנ"ל, רק מאמין באמונה שלימה שאין צריך להיות חלילה אמצעות בין המבטיח להבוטח, כי הכל תלוי בהשי"ת לבד, שאם רוצה נותן הטובה ע"י סיבה והסיבה ג"כ ממנו ית', ואם רוצה נותן הטובה בלי סיבה, אמנם הסיבה בעצמה אינם פועלת כלום בלתי השי"ת, כי הוא המבטיח והמבטח", עכ"ל מספר פתגמין קדישין.

הנה, כתוב בתורה הק' וְהָנָה פָּרַח מִטָּה אֶהְרֶן לְבֵית לְוִי וַיֵּצֵא פָּרַח וַיִּצְעַץ צִיץ וַיִּגְמַל שְׂקָדִים (במדבר יז, כג), ורבו המפרשים בענין זה, מה רמז ה'

במעשה פריחת המטה, איזה מוסר הגיד בזה לעמו. ומבאר הכלי יקר, שרמז בזה כי לא למראה עיני האדם ישפוט ה', כי בראותנו אדם אשר הוא כעץ יבש בלי לחלוחית מים תורה וחכמה, אפשר שהקב"ה יפריחו, וכן להפך.

ומכאן יבינו כל באי עולם, שאין מקרה בעולם, ובדבר ה' אפלו עץ יבש יפריח ויצמח פרחים ושקדים לנוי ולתפארה, ולאידך בידו ליבש עץ רענן וגן רטוב לבלתי הוסף תת פירות וצל.

וכמו שמדגישו ה**בן איש חי** (בספרו בן יהוידע ימא לח.) במה שדייקו חז"ל להתבטא בלשון 'אין אדם נוגע במוכן לחבירו' ולא אמרו אין אדם נוטל או לוקח מחבירו. שאכן דברי חז"ל הם כפשוטם, שלא רק שאין האדם יכול לקחת מחבירו מאומה, אלא גם אינו יכול אפי' לנגוע במוכן לחבירו כמלוא נימא.

ומביא מקרה שהיה במקום מסוים, שהיו רגילים בני האדם לנפוש שם בימי הקיץ, וכל אחד היה תוקע את אוהלו בקרקע ביתדות, וכך היה מנהגם כל שנה ושנה, והנה שנה אחת בא אדם אחד ותקע אהלו באותו מקום, רק במרחק של טפח אחד בלבד, ומצא צלחת מלאה אבנים טובות, וזהו שמכיון שלא היו מוכנים לאנשים אחרים הם לא יכלו אפי' לנגוע בזה.

כמה נלעג ומעורר שחוק הוא האדם, המתייגע ועמל במאמצים מרובים להשיג לעצמו ולרכוש עמדה, ואינו יודע כי לחינם כל טרחו, כי מה שראוי לו הרי יגיענו בדרכים מופלאות שתסובב ההשגחה העליונה, ומה שלא ראוי לו, כל מה שיטרח יהיה לחינם, וכל מאמציו יהיו לשוא ושלא לצורך, ואדרבה, אם יתייגע במה שאינו מחויב כמעט בלתי אפשרי שלא יעשה עוול וצער לזולת, ואולי יגרום לעצמו להפסיד גם את מה שהיה ראוי לו.

« למה רוקע הסוס ברגליו ליד הנהר?? »

לא רק שהאדם אינו יוכל לקחת לעצמו כלום, אלא גם אדם אחר אינו יכול לעשות לאחרים כלום. כי כאשר אי מי קללו, או ברכו, ביהוה או כבדוהו, העניק לו או לקח ממנו, דבר עליו טוב או רע, הזיקו או הועיל לו, ברוח בגוף בנפש ובנשמה, הרי באמונתו יודע הוא אל נכון שלא פלוני ביהוה, ולא אלמוני קפח את פרנסתו, לא ראובן קלקל לו את השדוך, ולא שמעון דבר עליו סרה לעיני כל הקהל, אלא יביט על כל אלו המעשים והמאראות כמו שנעשו על ידי הקב"ה בכבודו ובעצמו, ומה לו כי ילין על חברו.

ואף אם נראה לעינים שפלוני עשה לו מטוב ועד רע, יבין כי הוא שלוחו של ה' יתברך, ולא מעצמו עשה את הדבר הזה. כך איתא בספר התניא בבאיור מאמר חז"ל, כל הכועס כאלו עובד עבודה זרה, וז"ל: "והטעם מובן ליודעי בינה לפי שבעת כעסו נסתלקה ממנו האמונה, כי אילו היה מאמין שמאת ה' היתה זאת לו, לא היה בכעס כלל. ואף שכן אדם שהוא בעל בחירה מקללו או מכהו או מזיק ממנו ומתחייב בדיני אדם ובדיני שמים על רוע בחירתו, אעפ"כ על הניזוק כבר נגזר מן השמים והרבה שלוחים למקום".

"ולא עוד, אלא אפילו בשעה זו ממש שמכהו או מקללו, מתלבש בו כח ה' ורוח פיו ית' המחיהו ומקיימו, וכמ"ש פי ה' אָמַר לוֹ קָלָל (שמואל ב' טז, י), והיכן אמר לשמעאי, אלא שמחשבה זו שנפלה לשמעאי בלבו ומוחו, ירדה מאת ה', ורוח פיו המחיה כל צבאם, החיה רוחו של שמעי בשעה שדיבר דברים אלו לדוד, כי אילו נסתלק רוח פיו ית' רגע אחד מרוחו של שמעי, לא יכול לדבר מאומה", עכ"ל.

כיוצא בזה מצינו בדברי החפץ חיים זי"ע, בספרו **שם עולם** (שער שמירת שבת פ"ג), דהנה אמר הקב"ה לאליהו הנביא קום לך צִרְפֶּתָה אֲשֶׁר לְצִידוֹן וַיִּשְׁבֶּתָ שָׁם הִנֵּה צְוִיתִי שָׁם אֲשֶׁה אֶלְמָנָה לְכַלְכֵּלְךָ (מלכים א' יז, ט), ולכאורה צריך ביאור, וכי אשה זו נביאה היתה, ומהו 'הנה צויתי', שנראה שדבר אל האשה האלמנה כדברו אל עבדיו הנביאים.

ומבאר החפץ חיים, שלא כמדת בשר ודם מדת הבורא, כי בשר ודם ברצונו לצוות את רעהו ידבר אליו בפה או לכל הפחות ישלח אליו מכתב, לא כן הקב"ה אשר בידו נפש כל חי, מכניס הוא בלב האדם את הרצון לעשות כך וכך, וזהו פרוש הכתוב 'הנה צויתי אשה אלמנה לכלכלך'.

וכך היה הרה"ק רבי שלומ'קה מזוועהיל אומר, יהודי החי מתוך אמונה בה', אינו פוגע בשום בריה שבעולם ואינו נפגע משום בריה שבעולם, לא ברוח ולא בגשם, כי יודע הוא אל נכון שאין אדם נוגע במוכן לחבירו אפילו כמלא נימא (יומא לח:), ואי אפשר לשום בריה שבעולם לתת איזה דבר לרעהו ולא לקחת מרעהו אם לא ציווה ה' כי כך יהיה. אם כן, על מה יפגע בחבירו, (כתשובה נקמה או עונש, על מה שעולל לו וגרם לו רעה) הרי חבירו לא עולל לו מאומה. כמו"כ מה לו להיפגע ממנו אם לא רעהו גרם לו מאומה, כי כל אשר עשה לא רעהו על פי מאמר ה' היה.

ואדרבה, הבעלי מוסר אומרים, ומביאים משל מאותו הסוס שרוקע ברגליו כאשר הוא עומד על שפת הנהר לשותות מים, כיון שמתוך המים נשקפת לו דמותו, והוא חושב שזהו סוס אחר העומד כנגדו ומכלה את המים שהוא רוצה לשותות, ובזה שהוא רוקע ברגליו ומנסה למנוע מהסוס האחר לשותות, הרי הוא מקלקל לעצמו שכן המים מתערבים עם החול והבוץ שבתחתית הנהר, ושוב אין המים ראויים לשתיה.

כך גם האדם, לפעמים הוא חושב שהוא יכול במעשיו 'לעזור' לעצמו ולמנוע מחבירו שלא יקפח את פרנסתו, ולכן הוא עושה השתדלויות ותחבולות שונות ומשונות, הכל כדי למנוע מחבירו את מה שהוא חושב שהוא לוקח ממני. וכתוצאה מכך הוא באמת מקלקל ומזיק רק לעצמו, שהרי לחבירו אינו יכול להזיק כלל כי אין אדם נוגע במה שמוכן לחבירו כמלא נימה, אולם לעצמו יכול גם יכול להזיק ולהפסיד, כי האדם במה שנוגע לעצמו יש לו בחירה, ובמעשיו הקלוקלים שלו, הוא יכול להפסיד ולגרום נזק ועוני ח"ו לעצמו.

« האם אפשר 'לחטוף' לעצמו 'מתנות'?? »

אמרו חז"ל הק' במדרש (במ"ד כב, ו) בזה"ל: "הלכה, שלש מתנות נבראו בעולם, זכה באחת מהן נטל חמדת כל העולם וכו', אימתי בזמן שהן מתנות שמים ובאות בכח התורה, אבל גבורתו ועשרו של בשר ודם אינו כלום, וכו', ומתנות אלו בזמן שאינן באין מן הקדוש ברוך הוא סופן להפסק ממנו. שנו רבותינו, שני עשירים עמדו בעולם אחד מישראל ואחד מאומות העולם, קרח מישראל והמן מאומות העולם, ושניהם נאבדו מן העולם, למה, שלא היה מתנתן מן הקב"ה אלא חוטפין אותה להם", עכ"ל.

הנה יש לדקדק פליאה רבתי בלשונם שאמרו 'אימתי בזמן שהן מתנות שמים' וכו', ובמה שהמשיכו לומר 'מתנות אלו בזמן שאינן באין מן הקב"ה סופן' וכו', שיש במשמע זה כאילו יש דברים שהם אינם מתנתו ית' ח"ו, וכזאת הרי הס מלהזכיר שהתכוונו לומר כך שישנם דברים שאינם מאת ה', כי הלוא ידיעה זו היא מעיקרי האמונה הטהורה שאין לך דבר שבעולם שאינו בא מכח השי"ת.

וגם מופלא מאוד מה שאמרו בהמשך לשונם על קרח והמן שלא היה מתנתן מן הקב"ה אלא חוטפין אותה להם, וכי תעלה על דעתך לומר שחטפו עושרם לעצמם, הרי אין מציאות כזאת שהאדם יקח לעצמו ממה שלא חננו אותו מלמעלה, ואי אפשר לאדם לקבל מה שלא נגזר עליו מן השמים, ואם כן מה כיוונו חכמים בדבריהם.

ובספר שפת אמת (מטות תר"א) מאריך בביאור דברי המדרש בכמה אנפין, וקוטב יסוד דבריו הוא, שחכמינו הקדושים באו בדבריהם להורות לאדם דרך ישרה ונכוחה איך להשתמש במתנות שמחוננים אותו מן השמים, ואיך הוא יכול לשמור על עשרו שלא יאבד ממנו בענין רע ולא יסתלקו מאתו אוצרותיו היקרים.

ואמרו על זה, שכאשר האדם זוכה לעושר, אזי הוא מחויב להתבונן בדבר זה שכל מה שיש לו לא ניתן לו אלא במתנת שמים ובכח התורה, כלומר שלא יחשוב על עצמו שהשיג את עושרו בכוחו וחכמתו, אלא ידע ויבין באמת שהכל ניתן לו מן השמים והשי"ת הוא שנתן לו את החיל הזה מהחל ועד כלה, ומהלך מחשבה זו היא תנאי מוקדם שהכסף ישרא בידו לאורך ימים, כי באם ח"ו יטעה לחשוב שכוחו ועוצם ידו עשה לו את החיל הזה, אז הוא עלול לאבד את כספו לגמרי, ורק אם ישמור על עצמו לחיות עם ידיעת האמונה האמיתית יוכל להיות סמוך ובטוח שהכסף ישרא בידו.

וסברת התנאי הלזה הוא, כי באופן שיתרגל לחיות במהלך המחשבה הנכונה, אזי גם יבין להשתמש עם כספו בצורה הראויה, וישגיח שלא לבזבז הכסף על דברי הבל ורעות רוח כי אם לצרכי צדקה וצרכי מצוה, וכשמשיגה על עושרו כהוגן, אז סומכים עליו מן השמים ונותנים לו רשות שימשיך אצלו העושר עוד ועוד.

אבל אם העושר יעבירהו על דעתו ועל דעת קונו ומחמת רוב הטובה שלו יהיה כמי שחוטף העושר לעצמו, דהיינו שיחשוב שכוחו ועוצם ידו עשה לו את החיל הזה, ומעצמו וחכמתו השיג ממנו ושפע אוצרותיו, באופן זה הרי לא ישתמש בכספו כהוגן ויבזבז אותם רק לדברי הבל ותענוגי העולם כאחד הריקים, ואזי לא יהיה קיום לעושרו ולאחר זמן מועט תאבד ממנו ויכלה כספו בענין רע, כי מאחר שלא השכיל להבין מי נתן לו ריבוי הטובה ומי הוא אשר הפקיד בידו אוצרות הללו, הרי לא יסכמו עליו מן השמים ויפקיעו ממנו את הכל.

וזהו פשט לשון חכמי המדרש במאמרם, שהם מתכוונים להורות כי אימתי מתקיים העושר ביד האדם, בזמן שהאדם יודע ומכיר שהן מתנות שמים, כלומר שהוא משנן לעצמו שלא כוחו ועוצם גבורתו עשה לו את חילו הרב, אלא מן השמים נתנו לו אותם, אבל כאשר האדם שמקבל המתנות אלו הולך אחר שרירות לבו לומר שאינן באין מן הקב"ה אלא כוחו לבדו השיגם איז סופן להפסק ממנו ויאבדו מאתו, כמו קרח והמן שחשבו שלא היה מתנתן מן הקב"ה ואמרו לעצמן שהם חוטפין אותה להם, וסופם היה שנאבדו מן העולם יחד עם העושר הרב, ונהפכה הקערה על פיה, שבגלל התרברבותם נפלו מאיגרא רמא לבירא עמיקתא והיו לדראון עולם.

"...כיון שמתוך המים
נשקפת לו דמותו,
והוא חושב שזהו
סוס אחר העומד
כנגדו ומכלה את
המים שהוא רוצה
לשותות, ובזה שהוא
רוקע ברגליו ומנסה
למנוע מהסוס
האחר לשותות, הרי
הוא מקלקל לעצמו
שכן המים
מתערבים עם החול
והבוץ שבתחתית
הנהר, ושוב אין
המים ראויים
לשתיה..."